

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОДУ З КРИЗИ КРАЇН З СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОЮ РИНКОВОЮ ЕКОНОМІКОЮ (на прикладі Німеччини і Швеції)

Цebro А. А.

Науковий керівник: Дідорчук І. Л., ст. викладач
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

В статті досліджено особливості антикризових заходів, що їх вживають країни з соціально ринковою економікою. На прикладі Німеччини та Швеції визначено соціальну спрямованість заходів державного регулювання, спрямованого на зниження соціальних наслідків кризи та швидке відновлення економічного зростання.

Ключові слова: соціально орієнтоване ринкове господарство, фінансова криза, антикризова програма.

Актуальність теми дослідження. Сучасна світова фінансова криза стала неабияким випробуванням для національних економік окремих країн і світової господарчої системи загалом, протиріччя соціально-економічного розвитку загострилися та визначили нові якісні їх характеристики. Зокрема, за зауваженням засновника і голови Всесвітнього економічного форуму Клауса Шваба, «можна з абсолютною впевненістю сказати, що капіталістична система в її нинішній формі абсолютно не вписується в модель сучасного світу. Ми не змогли винести уроки з фінансової кризи 2009 року. Терміново необхідна глобальна трансформація, і вона повинна розпочатися з відновлення почуття соціальної відповідальності по всьому світу» [4]. У зв'язку з цим на особливу увагу заслуговує дослідження та аналіз антикризового розвитку таких країн з соціально орієнтованою ринковою економікою.

Мета дослідження полягає в визначенні особливості діючих програм країн з соціально орієнтованою ринковою економікою, направлених на вихід з світової фінансової кризи та на подолання її наслідків.

Обґрунтування наукової гіпотези. Під соціально орієнтованим ринковим господарством слід розуміти певну соціально-економічну систему, яка поєднує в собі принципи свободи на ринку з принципом соціального вирівнювання, тобто поєднання вільної конкуренції з соціальною справедливістю. Економіка має в цілому розвиватися на ринкових засадах, кожна людина має отримувати щонайбільше свободи в економічній сфері, особиста ініціатива приватних підприємців одержує щонайбільшого сприяння і заохочення, державне втручання потрібне лише в громадянських інтересах в цілому і для безперервного функціонування соціально ринкової економіки. Провідна мета соціально ринкового господарства – якнайповніше задоволення потреб і якнайвищий добробут кожного громадянина [1].

Ринкові умови господарювання чинять наявні перешкоди для реалізації цих постанов, а державне регулювання економічних та соціальних процесів повинно задіяти всі можливі важелі для сталого функціонування ефективної економічної системи, яка буде здатна перетворити соціальні орієнтири на реальну модель розвитку.

Виходячи з цього модель «соціально ринкового господарства» передбачає пріоритет в економіці держави, встановлення форм і правил дій господарських суб'єктів; націленість створених форм і правил на забезпечення вільного конкурентного порядку і відкритості ринків, стимулювання господарської ініціативи максимальної кількості приватних осіб; антимонopolьну політику; підтримку малого і середнього бізнесу; взаємовідповідність усіх елементів економічного

життя – підприємницької діяльності, грошової політики, банківської системи і ін.; стабільність грошового обігу і економічної політики, забезпечення передбачених умов інвестування; подолання консервативної структури споживання, створення умов для вирівнювання платоспроможності усіх верств населення.

Суттєвим досягненням ХХ ст. є формування широкого спектру різних програм, моделей соціально орієнтованої економіки. З урахуванням історичного, політико-правового і економічного досвіду країн в моделях соціальної ринкової економіки наукою знайдено успішне поєднання держави і ринку у формі активного втручання держави в економіку, перш за все соціальну сферу, при точному дотриманні фундаментальних принципів ринкової економіки [2].

Сучасна фінансова криза внесла значні корективи в розвиток і функціонування багатьох країн світу. Вплив цього фактору позначився і на країнах з соціально орієнтованою ринковою економікою, що відобразилось в їхніх антикризових програмах.

Наймасштабніший антикризовий план стимулювання національної економіки серед країн ЄС запропонував та затвердив на початку 2009 року уряд Німеччини. Загальний обсяг зазначеного антикризового заходу становить 695 млрд. євро, з яких 400 млрд. спрямовано на гарантії міжбанківських кредитів, а ще 80 млрд. передбачені на рекапіталізацію банків. Крім того, планується скорочення податків на суму 18 млрд. євро, зокрема податку на прибуток і обов'язкових платежів на медичне страхування для окремих категорій платників. Дискутується створення так званого «поганого банку», покликаною акумулювати та скуповувати проблемні активи комерційних банків [7]. Також, антикризовий пакет Німеччини містить такі дії:

- **ремонт шкіл, вищих навчальних закладів і громадських будівель, будівництво доріг - загальна** сума інвестиційного пакету складає 18 млрд. євро;
- підвищення частки заробітної плати до 8004 євро у розрахунку на кожного члена сім'ї, з якою взагалі не стягується прибутковий податок, а також зменшення крутизни фіскальної шкали з тим, щоб отримуючи незначну прибавку до платні не опиняться автоматично в менш вигідній податковій категорії;
- **податкові пільги** – початкова ставка оподаткування знижена з 15 до 14%. В якості термінової одноразової міри вирішено виплатити малозабезпеченим сім'ям з дітьми по 100 євро з бюджету в розрахунку на кожну дитину, крім цього, прийнято рішення підвищити дитячі дотації сім'ям, які живуть на соціальну допомогу;
- підтримка автопрому – власники машин отримували від держави премію в розмірі 2500 євро, якщо вони в 2009 році припиняли їздити на старих машинах і купували нові, при двох умовах: стара машина повинна бути не молодше 9 років та її мінімум рік не можна продавати або здавати в утиль, що означає збереження на неї податку, хоча і зменшеного;
- **«німецький» фонд** - вирішено створити фонд на підтримку реальним секторам економіки, який буде мати обсяг в 100 млрд. євро – цими коштами держава збирається гарантувати кредити, отримувати які приватним фірмам все важче [6].

Влада Швеції в боротьбі з кризою одночасно приймала заходи з пом'якшення неминучих наслідків фінансової кризи – згладжування економічного спаду та забезпечення фінансової стабільності. Основним в комплексі антикризових планів були реалізовані наступні заходи з підтримки національної економіки:

- активна політика на ринку праці;
- підтримка ліквідності банківської системи та захист депозитів на внутрішньому ринку;

- підтримка неплатоспроможності банків (стабілізаційний фонд, законодавча база);
- вливання капіталу в платоспроможні банки;
- підтримка кредитування підприємств (підтримка експортних кредитних агентств, збільшення лімітів кредитування підприємств, підтримка автомобільної промисловості, відстрочка податкових виплат) [5].

Швеція - одна з тих країн, яка найменш трагічно пережила кризу, що почалася в 2008 році. Незважаючи на той факт, що і в шведських компаніях були скорочення робочого персоналу, падіння рівня ВВП, на початку березня 2011 року Штефан Ингвес, глава центрального банку Швеції, повідомив, що для Швеції фінансова криза завершилася. Реалізована антикризова стратегія виявилася досить ефективною. Підтвердженням тому служить вихід на позитивне значення зростання ВВП в 2010 році, який виріс в порівнянні з попереднім роком на 5,5%, а також скорочення безробіття з 8,5% до 8,2% в 2010 році. Аналогічні показники для Єврозони склали: зростання ВВП в 2010 році 0,7% проти спаду – 4,1% в 2009 році і збільшення безробіття з 9,9% в 2009 році до 11,7% в 2010 році. У березні 2011 року Шведська крона піднялася на 0,6% до 6,2889 за 1\$ - це найвищий показник з серпня 2008 року. Також рівень економіки в країні перевершив докризовий показник і, на думку економістів, продовжить рости в майбутньому [3]. Варто відмітити той факт, що уряд Швеції в минулі роки скоротив прибутковий податок. Це дозволило підтримати під час кризи споживчий попит на досить високому рівні. Також вдалося зберегти основні соціальні блага — безкоштовну освіту, медичне обслуговування, високі пенсії і допомоги.

Висновки. Дослідження антикризових програм соціально орієнтованих ринкових економічних систем на прикладі Німеччини та Швеції, переконливо показує, що їх розробка та реалізація, незважаючи на окремі недоліки, свідчить про оптимальність у поєднанні інтересів держави, населення та бізнесу. Функціонування такої моделі економічної системи дає можливість державі реалізовувати в кризових ситуаціях саме ті принципи, які і так притаманні їй, але потребують більшої направленості їх регулювання. Ці країни змогли досить успішно реалізувати розроблені антикризові програми, поєднуючи суто економічні завдання із збереженням соціальних пріоритетів розвитку суспільства.

Література:

1. Дребот А. М. Сущность, признаки и принципы формирования социально ориентированной модели экономики / А. М. Дребот // Вісник СевДТУ: Економіка и фінанси: зб. наук. пр. – 2008. №92.
2. Нуреев Р.М. Теория и практика социального рыночного порядка в Германии / Р.М. Нуреев. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mirkin.ru>
3. Балтийская информационная сеть ВВН / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bnn-news.ru/2011/03/03/в-мире/глава-riksbank-швеция-вышла-из-кризиса/>
4. Информационно - телеграфное агентство России, «Основатель Всемирного экономического форума в Давосе не верит в современный капитализм» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.itar-tass.com/c299/324491.html>
5. Международный общественный фонд «Янтарный мост», библиотека фонда, Н. Ю. Захарова «Швеция: экономика под ударами финансовых кризисов», Современная Европа, 2010. № 3. С. 84–95 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.amberbridge.org/article?id=83>